

Hočeš si zdaj namazati škornje ali čevlje s tem mazilom, kterege se ne voda ne sneg ne prime, očedi jih poprej prahú in blata, in deni jih enmalo k peči, da se tudi zgrejejo. So škorne ali čevlji topli, namaži jih z mazilom, posebno pa tam, kjer so šivi; za mazati je najbolj pripravna kaka stara kertačica kakor jih imamo za zobé čediti. Si to storil, deni škorne ali čevlje na toplo peč, da se mazila dobro navzamejo in posuše. Če tudi podplate namažeš, se jih tudi sneg ne bo lahko prijemal.

Kmetijska novica.

(Krompir za voščilo za škorne in čevlje). V Gradcu dela neki gosp. Frid. de Beingen voščilo za škorne (Stiefelwichse) iz sirovega in kuhanega krompirja, kterege zmeša s hudičevim oljem, košenim črnilom in pa z ribjo mastjo.

O staroslovenskem denaru ADNAMAT.

Spisal Davorin Terstenjak.

V prvi dōbi človeške izobraženosti niso druge trgovine poznali, kakor zamenjavno, to je: kdor je tega, kar si je z rokami prislužil ali na svojem zemljišču pridelal, v obilni meri imel in več kakor mu je bilo potrebno, druge reči pa, ktere mu je treba bilo, ni imel in je je vendar želel imeti, — ta je zamenjeval svoje blago z blagom drugega.

Vendar skoro se je pokazalo, da takšna trgovina ni prilična, ker dostikrat reči, ktere je ta ali uni želel, ni bilo blizo najti, zato so za izplačevanje namesto soli, živine, kož in platna, ktere reči so izperva pri zamenjavni trgovini za plačivno sredstvo služile, pozneje si ljudi izmislili, iz žlahnih rud, kakor ste, postavimo, zlato in srebro, denare kovati.

Foiničani so, kakor se pravi, v starem svetu prvi bili, kteri so iz žlahnih rud denare kovali.

Rimski denar As, imenovan od gerškega *ās*, taren-tinski: *ās* = Eins, je izpervega bil en funt težek, in je najpervo bil leta 577 pred Krist. iz meda (kufra), leta 486 pred Krist. pa iz srebra kovan.

Ker je ta denar imel govedo, po latinski „pecus“, vrezano, tedaj so začeli Rimljani denar imenovati pecunia, pa tudi še, ker je največje blago starih Rimljanov bila goveja živina, so svoje premoženje imenovali „peculium.“

V okolici brežki kraj Save in po več krajih Kranjskega sem čul govejo živino imenovati „blago“, kar paterjuje, da je tudi nekadašnji stari Slovenec govejo živino imel za najimenitniše blago.

Tudi pri drugih evropskih narodih se ujemajo govedo, denar in premoženje; tako, postavimo, pri starih Nemcih skat pomenjuje govedo, skaz = novonemško schatz pa blago. Dalje v izlandščini pomenjuje naut, starovisokonemški: nōz, jumentum, govedo, v staroslov. nut, bos, vol, lotiški: nauta, denar, — primeri še gotiško: faihu = novonemški vich, v pomenu: Vermögen, premoženje.

Tudi stari Slovani so poznali denar. Sicer je za plačilno sredstvo Slovanov 12. stoletja, kteri so prebivali na ranjskem otoku (Rügen), tudi služilo platno (zato platiti, zahlen?); vendar so tudi poznali zlato in srebro in so „marcho“ (Mark) imeli za mero žlahnih kovin ali metalov (glej: Helmold I, 36. I, 38. I, 52.)

Ob času cesarjev Otonov se omenjuje kovani denar pri bodriških, lutiških in lužiških Slovanih. Sefr. 56 piše: „monetam quoque illius terrae.“

Kako so stari Slovani denar imenovali, ni znano; današnje poznavanje: denar, penezi in staroslovenski canta, rusinski: cjatka, poljsk: centka niso slovanske,

— prvo je latinsko, drugo gotiško, tako tudi slednje iz gotiškega kintus.

Rusi imenujejo denar tudi dengi in raga po Gilferdingu iz korenin sansk. dangh in radž, lucere, splendere, toraj v pomenu: svetleča reč, das Glänzende.

Najmanjši denar slovanski imenujejo nemški letopisci „denarius. Dvanajst denarov je storilo „solidum.“ Dve sto solidov „libram“. (Glej: Pertz Tom. III. stran 115. Ebbo, 84, 86.)

Škoda, da niso tem latinskim imenom pristavili domačih slovanskih!

Že v najstarejši dōbi imajo denari na eni strani podobšino vladarja, ali pa kakšnega domačega božanstva vrezano, na drugi pa vrednost denara ali pa kakšno prislovico *) zapisano.

V deželah starega Norenskega in Panonije se najdejo pogosto sreberni denari, kteri na eni strani imajo, kakor numismatiki pišejo: „equitem citato cursu“ pod konjikom je rinčica ali perstan „annulus“ in pod tem napis: ADNAMAT, večkrat tudi okrajšano: ADNAM. Na drugi strani je viditi: „caput diadematum.“

Klobuk, s katerim je konjik pokrit, ima podobo malih okroglih slovaških klobukov, kakoršnega ima tudi podoba Svetovita, najdena na Poljskem. Takšen majhen okrogel klobuk tudi ima solčno božanstvo na rimsko-slovenskem kamnu, hranjenem v Sekavi. (Glej: Muchar „Gesch. der Steierm.“ I. B. Abbild. Tafel XIII. fig. 13.

Takošnih klobukov ni najti na glavah keltiških božanstev na nobeni strani stare Galije.

Adnamat utegne čveter pomen imeti. Ako je to samo ena beseda, tedaj adnamat pomeni: simplex scilicet: denarius. Tukaj bi adnamat dialektično stalo za adnomat, ker vezivni glasnik o korotanski Slovenci izgovarjajo kot a; primeri kranjske osebne imena: Velkaverh, Suhadobnik, Pustaverh, namesto: Velkoverh, Suhodobnik, Pustoverh.

Suffiks mat je starejši in izvirniši kakor vat v besedah brezovat, krakovat itd., in najdemo ga v sanskritščini, postavimo, agnimat = ognjevat. Da so ga tudi Slovenci poznali, pričuje topiško ime mokrega kraja: Udmat, iz and = ôd, ud, fluere, iz ktere korenike so s suffiksom: ra imena rek: „Andrica, Odra, v sredovečnih listinah: „Undrima“, rečica na Koroškem.

Adna mat tudi utegne pomeniti: una mater in to poznavanje je utegnilo po meri kovin ali metalov nastati, primeri: matica, Geldfond.

Vendar še je mogoča druga razlaga. Adna mat utegne pomeniti: una marcha, Eine Mark.

Kakor po razlagi učenega leksikografa Klotza gerška beseda *μνα* in latinska moneta se izpeljavati imate iz korenin *μναω* in *moneo* (Klotz „Handwörterb. der lat. Sprache“ II. str. 439); dalje, nemška beseda Mark iz merken, ime nemškega denara Deut iz deuten, tako tudi besedo mat so utegnili stari Slovenci rabiti za poznavanje denara, ker mat izvirno tudi to pomeniti utegne, kar *μνα*, moneta, Mark, Deut.

Korenika je man = geršk. *μένω*, *μενοίμαι* = latinski: meniscor = gothišk.: man = nemšk.: meine = litev. menu = slovensk.: menim, iz ktere korenike so gerške: *μῆτις*, sansk. mati, lat. mens, slov. met v besedi pamet, cerkvenoslov.: manti — pa-manti.

Adna mat je toraj = adna mant, edna met, *μνα*, una moneta, eine Mark, ein Deut.

Al kako se bode razložila oblika mat? bodete me vprašali? Prikladi pričujejo, da je cerkvenoslov. A, an, pogosto a. Že v sanskritu najdemo mati namesto manti, (glej Bopp „Vergleich. Gram.“ II. Aufl. I. B. II. Hälfte, str. 523)

*) Kakor dandanašnji: „Justitia regnorum fundamentum“, „Recta tueri“, „Viribus unitis“, „Patrona regni Hungariae“ itd. Pis.